

Rolnummer 728
Arrest nr. 26/95 van 21 maart 1995

ARREST

In zake : de prejudiciële vraag betreffende artikel 4, § 1, van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, gesteld door de Rechtbank van eerste aanleg te Brussel.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters M. Melchior en L. De Grève, en de rechters L.P. Suetens, L. François, P. Martens, J. Delruelle et H. Coremans, bijgestaan door de griffier L. Potoms, onder voorzitterschap van voorzitter M. Melchior,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. Onderwerp van de prejudiciële vraag

Bij vonnis van 17 juni 1994 in zake J. Michiels tegen de n.v. Generali Belgium en de n.v. Winterthur-Europe-Assurances heeft de Rechtbank van eerste aanleg te Brussel volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schendt artikel 4, § 1, van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, vervangen door artikel 4, § 1, van de wet van 21 november 1989, dat artikel 7.2 van het type-verzekeringscontract burgerlijke aansprakelijkheid motorrijtuigen invoert, de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet in zoverre het de echtgenoot van de bestuurder van het aangewezen voertuig, alsmede van de verzekeringnemer en van al degenen van wie de burgerlijke aansprakelijkheid door het contract wordt gedekt, alsmede hun bloed- en aanverwanten in rechte lijn, op voorwaarde dat zij bij hen inwonen en door hen onderhouden worden, van het voordeel van de verzekeringsvergoeding uitsluit ? »

II. De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschied

Het geparkeerde voertuig van J. Michiels werd op 5 juni 1990 aangereden door dat van haar echtgenoot, en de betrokkene heeft aan haar verzekeringsmaatschappij, de n.v. Generali Belgium, de terugbetaling van de herstellingskosten gevraagd. Die maatschappij, die het dossier beheert voor rekening van de n.v. Winterthur-Europe-Assurances, verzekeraar van de echtgenoot van J. Michiels, weigerde het schadegeval te dekken op grond dat ongevallen veroorzaakt door de echtgenoot van de verzekerde worden uitgesloten luidens artikel 7.2 van het type-verzekeringscontract burgerlijke aansprakelijkheid motorrijtuigen.

J. Michiels heeft de zaak aanhangig gemaakt bij de Rechtbank van eerste aanleg te Brussel en beriep zich daarbij onder meer op de ongrondwettigheid van het voormelde artikel 7.2 (dat artikel 4, § 1, van de wet van 1 juli 1956 overneemt, dat is vervangen door artikel 4, § 1, van de wet van 21 november 1989, in werking getreden op 6 mei 1991), dat volgens haar in strijd zou zijn met de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet, doordat het een willekeurige discriminatie zou invoeren door systematisch de echtgenoten van de personen die aansprakelijk zijn voor ongevallen, van de dekking door de verzekering uit te sluiten. Er zou een onaanvaardbare onevenredigheid zijn tussen het nagestreefde doel (een heimelijke verstandhouding tussen echtgenoten vermijden) en het aangewende middel om het te bereiken (volledige uitsluiting, zonder beroep, van de echtgenoot verdacht van bedrog, *iuris et de iure*). De Rechtbank heeft derhalve aan het Hof de hierboven vermelde prejudiciële vraag gesteld.

III. De rechtspleging voor het Hof

De expeditie van de verwijzingsbeslissing is op 1 juli 1994 ter griffie ingekomen.

Bij beschikking van dezelfde dag heeft de voorzitter in functie de rechters van de zetel aangewezen overeenkomstig de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

De rechters-verslaggevers hebben geoordeeld dat er geen aanleiding was om artikel 71 of 72 van de organieke wet toe te passen.

Van de verwijzingsbeslissing is kennisgegeven overeenkomstig artikel 77 van de organieke wet bij op 22 augustus 1994 ter post aangetekende brieven.

Het bij artikel 74 van de organieke wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 25 augustus 1994.

Memories zijn ingediend door :

- de n.v. Generali Belgium, verzekeringsmaatschappij, met maatschappelijke zetel te 1050 Brussel, Louizatoren, Louizalaan 149/1, bij op 28 september 1994 ter post aangetekende brief;

- J. Michiels, wonende te 1930 Zaventem, Karenberg 23, bij op 30 september 1994 ter post aangetekende brief;

- de Ministerraad, Wetstraat 16, 1000 Brussel, bij op 7 oktober 1994 ter post aangetekende brief.

Van die memories is kennisgegeven overeenkomstig artikel 89 van de organieke wet bij op 25 oktober 1994 ter post aangetekende brieven.

J. Michiels heeft een memorie van antwoord ingediend bij op 21 november 1994 ter post aangetekende brief.

Bij beschikking van 21 december 1994 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen, verlengd tot 1 juli 1995.

Bij beschikking van 22 december 1994, heeft het Hof :

- de vraag geherformuleerd als volgt : « Schond artikel 4, § 1, van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, vóór de opheffing ervan bij artikel 32, § 1, van de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet (vroegere artikelen 6 en 6bis) in zoverre het mogelijk maakt de echtgenoot van de bestuurder van het aangewezen voertuig, alsmede van de verzekeringnemer en van al degenen van wie de burgerlijke aansprakelijkheid door het contract wordt gedekt, alsmede hun bloed- en aanverwanten in rechte lijn, op voorwaarde dat zij bij hen inwonen en door hen onderhouden worden, van het voordeel van de verzekeringsvergoeding uit te sluiten ? »;

- de zaak in gereedheid verklaard en de dag van de terechtzitting bepaald op 26 januari 1995.

Van die beschikking is kennisgegeven aan de partijen en hun advocaten bij op 22 december 1994 ter post aangetekende brieven.

Op de openbare terechtzitting van 26 januari 1995 :

- zijn verschenen :

- . Mr. M. Uyttendaele et Mr. N. Kersten, advocaten bij de balie te Brussel, voor J. Michiels;

- . Mr. J.P. Rousselle, advocaat bij de balie te Brussel, voor de partij n.v. Generali Belgium;

- . Mr. L. Cambier, advocaat bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;

- hebben de rechters-verslaggevers L. François en H. Coremans verslag uitgebracht;

- zijn de voornoemde advocaten gehoord;

- is de zaak in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de artikelen 62 en volgende van de organieke wet, die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Hof.

IV. De in het geding zijnde bepalingen

1. Artikel 4, § 1, van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen bepaalde :

« Art. 4. § 1. Van het recht op een uitkering kunnen worden uitgesloten :

1. De bestuurder van het motorrijtuig dat het ongeval veroorzaakt, alsmede de verzekeringnemer en zij wier burgerrechtelijke aansprakelijkheid door de polis is gedekt;

2. De echtgenoot van de personen bedoeld in het vorige nummer, alsmede hun bloed- en aanverwanten in de rechte linie, mits dezen bij hen inwonen en door hen worden onderhouden;

3. Zij, die gerechtigd zijn tot een uitkering uit hoofde van bijzondere wetten in zake schadevergoeding voor arbeidsongevallen, behalve voor zover zij tegen de verzekerde een op burgerrechtelijke aansprakelijkheid berustende vordering behouden. »

2. Die wet van 1 juli 1956 is opgeheven bij artikel 32, § 1, van de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen. De wet van 21 november 1989 is (naar luid van artikel 7 van het koninklijk besluit van 13 februari 1991) in werking getreden op 6 mei 1991.

Artikel 4, § 1, van die wet bepaalt :

« Niemand kan van het voordeel van de vergoeding uitgesloten worden om reden van zijn hoedanigheid van verzekerde, met uitzondering van diegene die van alle aansprakelijkheid ontheven is krachtens artikel 18 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten.

Van het voordeel van de vergoeding kunnen nochtans worden uitgesloten, wanneer ze geen lichamelijke letsels hebben opgelopen :

- de bestuurder van het motorrijtuig;
- de verzekeringnemer;
- de eigenaar en de houder van het verzekerd motorrijtuig;
- de echtgenoot van de bestuurder, van de verzekeringnemer, van de eigenaar of van de houder van dat motorrijtuig;
- de bloed- of aanverwanten in rechte lijn van een van de voornoemde personen, wanneer deze bij hem inwonen en door hem onderhouden worden. »

Krachtens artikel 31 van dezelfde wet mag van de bepalingen van die wet niet worden afgeweken door overeenkomsten die aan de rechten van benadeelden afbreuk zouden kunnen doen. Artikel 21 van de wet van 1 juli 1956 bepaalde op analoge wijze dat er niet van kan worden afgeweken door bijzondere overeenkomsten, behoudens indien die mogelijkheid uit de bepaling zelf voortvloeit.

V. In rechte

- A -

Memorie van de n.v. Generali Belgium

A.1.1. Vanwege de opheffing van de wet van 1 juli 1956 door die van 21 november 1989, is de prejudiciële vraag zonder belang; zij is niet ontvankelijk of niet gegrond.

A.1.2. Subsidiair houden artikel 4, § 1, van de wet van 1 juli 1956 en artikel 4, § 1, van de wet van 21 november 1989, terloops beoogd in de prejudiciële vraag, geen schending in van de artikelen 6 en 6bis van de

Grondwet, aangezien de uitsluiting van de verschillende categorieën van personen berust op objectieve en redelijke verantwoordingscriteria; er is geen onevenredigheid tussen het door de wetgever nagestreefde doel, namelijk verzekeringsfraude vermijden, en de aangewende middelen om dat doel te bereiken, namelijk de uitsluiting van een beperkt aantal categorieën van personen.

A.1.3. Artikel 4, § 1, 2°, van de wet van 1956 beoogde de verzekeraar in staat te stellen zich te wapenen tegen bedrog als gevolg van een heimelijke verstandhouding tussen de verzekerde en de slachtoffers, dat ertoe zou strekken schade van een andere oorsprong te doen doorgaan voor schade veroorzaakt door het voertuig.

Aangezien het Benelux-Gerechtshof had beslist dat de echtgenoot in alle gevallen moest worden uitgesloten (niettegenstaande de voorwaarde van samenwoning en onderhoud voorgeschreven voor de bloed- en aanverwanten in rechte lijn), stelden de verzekeraars een correctie van die uitsluiting voor door de invoering van de waarborg « B.A. plus », die de uitsluiting afschaft van de verzekeringnemer, de eigenaar, de houder, de echtgenoot van die personen, alsmede hun bloed- en aanverwanten in rechte lijn wanneer zij lichamelijke letsels hebben opgelopen.

Er is immers nauwelijks gevaar voor heimelijke verstandhouding wanneer de door de slachtoffers opgelopen schade lichamelijke letsels zijn. De nieuwe wet van 1989 heeft blijkbaar die opvatting overgenomen en zij gedraagt zich trouwens op die manier naar artikel 3 van de tweede Europese richtlijn van 30 december 1983 inzake de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der Lid-Staten betreffende de verzekering tegen de wettelijke aansprakelijkheid waartoe de deelneming aan het verkeer van motorrijtuigen aanleiding kan geven, volgens welke de familieleden van de verzekeringnemer, van de bestuurder of van enig ander persoon die bij een ongeval wettelijk aansprakelijk wordt gesteld en daarvoor door de verzekering is gedekt, voor wat betreft hun lichamelijk letsel niet meer op grond van hun verwantschap kunnen worden uitgesloten van het recht op een uitkering.

Memorie van J. Michiels

A.2.1. Toen artikel 4, § 1, van de wet van 1 juli 1956 werd aangenomen, is daarover geen echte bespreking gevoerd want het maakt deel uit van de gemeenschappelijke bepalingen van een verdrag dat op 7 januari 1955 door de Benelux-landen werd ondertekend. De Benelux-Commissie verantwoordde de in het geding zijnde bepalingen door « het streven om samenspanning tussen de benadeelde en de verzekerde te voorkomen : zij openen voor de verzekeraar de mogelijkheid om zich door een beding in de overeenkomst te wapenen tegen bedrog hierin bestaande, dat men schade uit een andere oorzaak laat doorgaan als schade veroorzaakt door een motorrijtuig. De uitsluiting moet echter beperkt blijven tot de personen, die in de tekst worden genoemd » (*Gedr. St.*, Kamer, 1953-1954, nr. 379, p. 14). Het doel van de wetgever was aan alle slachtoffers van ongevallen veroorzaakt door motorrijtuigen een snelle en zekere herstelling van het geleden nadeel te verzekeren en in de parlementaire voorbereiding van de wet wordt verwezen naar het verslag van de Benelux-Commissie. In het verdrag werd geen eenvormige wet opgelegd maar werd daarentegen de mogelijkheid geboden de erbij gevoegde bepalingen te vervangen door bepalingen die aan de benadeelde personen een grotere waarborg bieden.

A.2.2. De wet van 1956 werd in 1989 gewijzigd; ook hier heeft de wetgever zich gericht naar een verdragsbepaling - de richtlijn 84/5/EEG van de Raad van 30 december 1983 - zonder zich vragen te stellen bij de bepaling, de verantwoording of de bestaansreden ervan. Die richtlijn laat niet meer toe « de familieleden van de verzekeringnemer, van de bestuurder of van enig ander persoon die bij een ongeval wettelijk aansprakelijk wordt gesteld en daarvoor door de verzekering is gedekt, voor wat betreft hun lichamelijk letsel van het recht op een uitkering uit te sluiten ».

Nu gingen de auteurs van die richtlijn ervan uit dat zij een eerste stap is naar een grotere bescherming van de verzekerden en « dat aan de familieleden van de verzekeringnemer, van de bestuurder of van iedere andere aansprakelijke persoon, tenminste wat hun lichamelijk letsel betreft, een bescherming moet worden verleend die gelijkwaardig is aan die welke wordt toegekend aan andere derden die het slachtoffer van een ongeval zijn » (*Gedr. St.*, Senaat, 1988-1989, nr. 696-2, bijlagen, p. 8).

A.2.3. Door te bepalen dat de echtgenoot van de bestuurder, van de verzekeringnemer, van de eigenaar of van de houder van het desbetreffende motorrijtuig en, voor zover zij bij hem inwonen en door hem worden onderhouden, de bloed- of aanverwanten in rechte lijn van een van de voornoemde personen van het voordeel van de vergoeding kunnen worden uitgesloten wanneer zij geen lichamelijk letsel hebben opgelopen, schendt artikel 4, § 1, van de wet van 21 november 1989 de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, eventueel in samenhang

met de artikelen 12 en 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en artikel 22 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, ondertekend te New York op 19 december 1966.

A.2.4.1. Het criterium van het huwelijk is discriminerend omdat in het licht van het door de wetgever nagestreefde doel het risico van een heimelijke verstandhouding evengoed tussen samenwonenden als tussen echtgenoten bestaat. Het is paradoxaal vast te stellen dat feitelijk gescheiden echtgenoten onweerlegbaar worden geacht zich schuldig te maken aan heimelijke verstandhouding terwijl zulks niet het geval is voor samenwonenden die in goede verstandhouding leven.

Wanneer het daarentegen gaat om bloed- of aanverwanten in rechte lijn, is de uitsluiting enkel van toepassing als drie voorwaarden zijn vervuld, namelijk een nauwe verwantschap, een volledige economische afhankelijkheid en het op één plaats samenwonen.

Men merkt dus het verschil in behandeling tussen de twee categorieën van uitgesloten personen : enerzijds is het voldoende in het huwelijk te zijn getreden terwijl anderzijds - hoewel het gaat om familiebanden die op zijn minst even nauw zijn - er een band van volledige economische afhankelijkheid moet zijn en het onmogelijk moet zijn de respectieve vermogens van de belanghebbenden te scheiden. Het huwelijk wordt dus gestraft door een bepaling die onweerlegbaar vermoedt dat de echtgenoten zich schuldig maken aan heimelijke verstandhouding, terwijl tal van andere situaties van verwantschap of afhankelijkheid niet worden beoogd. Niet beoogd door de betwiste bepaling zijn bijvoorbeeld de kinderen ten laste maar die niet inwonen, de inwonende kinderen die niet ten laste zijn, de bloedverwanten in de zijlijn, de op professioneel vlak ondergeschikten en de vennoten.

A.2.4.2. De discriminatie houdt bovendien een negatieve discriminatie in omdat geen rekening wordt gehouden met de vermogensrechtelijke situatie van de echtgenoten; nu speelt de uitsluiting, op het vlak van de rechtstreekse afstamming, slechts ingeval de betrokkenen op één plaats samenwonen en economisch volledig afhankelijk zijn.

De betwiste bepaling behandelt dus op identieke wijze de echtgenoten die gehuwd zijn onder het stelsel van gemeenschap van goederen en diegenen die hebben gekozen voor de scheiding van goederen. Nu hebben laatstgenoemden bij de huwelijkssluiting duidelijk gekozen om hun vermogens gescheiden te houden, met alle juridische gevolgen van dien. Het is dus weinig toelaatbaar hen te onderwerpen aan een norm die hen volledig wil gelijkgeschakelen wat hun patrimonium betreft. Dit verdient een verklaring. Daar er immers eenheid van patrimonium is, zou een ongeval tussen echtgenoten dus tot gevolg hebben dat het gemeenschappelijk en enig patrimonium een vergoeding zou genieten voor een fout die door een van de houders ervan is begaan, en zulks zelfs indien hij geen omniumverzekering heeft afgesloten. Een dergelijke situatie zou eventueel de betwiste norm kunnen verantwoorden. Hebben de echtgenoten daarentegen gescheiden vermogens, dan ziet men niet de redenen waarom de materiële schade die de ene door toedoen van de andere lijdt, niet zou kunnen worden hersteld, en zulks des te minder daar, wanneer dezelfde situatie zich voordoet in het kader van een afstammingsband, de vergoeding niet kan worden uitgesloten.

A.2.5. Het risico van heimelijke verstandhouding, dat de betwiste bepaling beoogt te vermijden, is bij de wet van 1989 beperkt tot de materiële schade, zonder dat het gemeenschapsrecht (dat -nog?- niet de verplichting oplegt om de uitsluitend materiële schade veroorzaakt tussen leden van eenzelfde familie te vergoeden) daarom de in het Belgisch recht in aanmerking genomen oplossing wettigt. De formulering van de richtlijn geeft immers te verstaan dat de uitsluiting op grond van familiebanden op zich geen doelstelling is die moet worden nagestreefd.

Is nu, op zich, het door de wetgever nagestreefde doel, namelijk het gevaar van heimelijke verstandhouding voorkomen, natuurlijk niet onwettig, dan kan men zich toch afvragen of het zijn wettigheid behoudt nu het zich beperkt tot het kader van de familiebanden.

A.2.6. Het aangewende middel om dat doel te bereiken, namelijk een mechanisme dat ervan uitgaat dat het normale gedrag tussen echtgenoten een heimelijke verstandhouding inhoudt en dat het eerlijke gedrag de uitzondering is, is onevenredig. De onevenredigheid is des te duidelijker daar tal van situaties - waar de heimelijke verstandhouding ook denkbaar is - verschillend worden behandeld, aangezien de heimelijke verstandhouding er slechts wordt verhinderd indien aan veel strikter voorwaarden wordt voldaan dan die welke aan de echtgenoten worden opgelegd.

Bovendien heeft het evenwicht tussen de belangen de wetgever ertoe geleid voorrang te geven aan

economische privé-belangen ten opzichte van de instelling van het huwelijk waarvan het recht is vastgelegd in de in A.2.3 vermelde verdragsbepalingen.

Is het weliswaar zo dat het niet aan het Hof staat zijn keuze in de plaats te stellen van die van de wetgever, dan is het niettemin zo dat de onevenredigheid van het middel dat door de betwiste bepaling wordt aangewend, des te duidelijker is daar andere maatregelen het hem mogelijk zouden hebben gemaakt het nagestreefde doel te bereiken, zoals een hoger eigen risico voor de ongevallen veroorzaakt tussen echtgenoten of een aanzienlijke verhoging van de premie als gevolg van een dergelijk ongeval.

A.2.7. De betwiste bepaling moet dus in strijd worden verklaard met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, eventueel in samenhang met de in A.2.3 vermelde verdragsbepalingen; subsidiair moet zij strijdig worden verklaard in zoverre zij van toepassing is op de echtgenoten die feitelijk gescheiden zijn of hebben gekozen voor een huwelijksvermogensstelsel op basis van de scheiding van goederen.

Memorie van de Ministerraad

A.3.1. In tegenstelling met wat in de prejudiciële vraag is vermeld, heeft de wet van 21 november 1989 die van 1 juli 1956 niet gewijzigd - maar opgeheven - en bestaat haar draagwijdte er niet in een artikel 7.2 in te voeren in het type-verzekeringscontract burgerlijke aansprakelijkheid motorrijtuigen, dat is vastgelegd in een koninklijk besluit waarvoor het Hof niet bevoegd is. De vraag dient te worden geherformuleerd met verwijzing naar artikel 4, § 1, van de wet van 21 november 1989 en met de vermelding dat de uitsluiting waarin die bepaling voorziet, niet verplicht is maar slechts een mogelijkheid inhoudt voor de verzekeraars; een extra-legale polis kan immers het betrokken risico dekken.

A.3.2. De wet van 1956, die de verplichte verzekering burgerlijke aansprakelijkheid ten opzichte van derden beoogde uit te breiden tot elke houder van een motorrijtuig, is vervangen door de wet van 1989 die een richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 30 december 1983 omzet in het interne recht, richtlijn waarvan artikel 3 bepaalt : « De familieleden van de verzekeringnemer, van de bestuurder of van enig ander persoon die bij een ongeval wettelijk aansprakelijk wordt gesteld en daarvoor door de in artikel 1, lid 1, bedoelde verzekering is gedekt, kunnen voor wat betreft hun lichamelijk letsel niet op grond van deze verwantschap worden uitgesloten van het recht op een uitkering ».

Aldus gaat de Belgische wetgeving verder dan de vereisten van de richtlijn vermits de familieleden van de bestuurder voor de materiële schade zullen worden gedekt wanneer zij ook lichamelijke letsels hebben opgelopen; op die manier staat zij de verzekeraars toe, uitsluitend voor de materiële schade die niet samengaat met een lichamelijk letsel, de « slachtoffers » die zich niet kunnen beroepen op de hoedanigheid van derden ten opzichte van de aansprakelijke bestuurder, uit te sluiten van het voordeel van de verzekering.

A.3.3. Die uitsluiting is geenszins discriminerend :

- zij is gegrond op het feit dat de uitgesloten personen zich niet kunnen beroepen op de hoedanigheid van derden zoals bedoeld door de wetgever en op de zorg voor de verzekeringen zich te kunnen wapenen tegen het bedrog dat erin bestaat schade van een andere oorsprong te doen doorgaan voor schade veroorzaakt door het voertuig. Rekening houdend met de evolutie van de mentaliteit en meer in het bijzonder de steeds groeiende sensibilisering van onze samenleving voor lichamelijke letsels, heeft de wetgever, met de wet van 21 november 1989, gemeend dat geen enkele uitsluiting van het voordeel van de vergoeding mogelijk is zodra er lichamelijk letsel is;

- was de verzekeraar gehouden de dekking van materiële schade geleden door de personen die van het voordeel van de vergoeding zijn uitgesloten, ten laste te nemen, dan zou de wetgever buiten het beperkte terrein van de verplichte polis treden en die duurder maken; hij zou de inbreuk op de individuele vrijheid en op de vrijheid van handel en nijverheid waarvan het stelsel van de verplichte verzekering afwijkt, doen toenemen. Men kan de Belgische wetgever niet verwijten dat hij die familieleden discriminerend behandelt terwijl zij een grotere bescherming genieten ten opzichte van, enerzijds, de wet van 1 juli 1956 en, anderzijds, artikel 3 van de richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 30 december 1983;

- analoge beperkingen bestaan in andere reglementeringen, zowel Belgische (zie het koninklijk besluit van 12 januari 1984 tot vaststelling van de minimumgarantievoorwaarden van de verzekeringsovereenkomsten tot dekking van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst met betrekking tot het privé-leven) als buitenlandse;

- de slachtoffers die van het voordeel van de vergoeding door de in het geding zijnde bepaling zijn uitgesloten, kunnen een extra-legale dekking genieten;

- zij kunnen zich beroepen op de aansprakelijkheid van de bestuurder die het ongeval heeft veroorzaakt, op grond van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek, waarvan de wet van 1989 niet afwijkt; de bestuurder kan weliswaar onvermogen zijn - risico dat de verplichte verzekering tot doel heeft te doen verdwijnen -, maar niettemin is hij door het slachtoffer goed gekend.

Memorie van antwoord van J. Michiels

A.4.1. In tegenstelling met wat de n.v. Generali Belgium beweert, staat het niet aan het Hof de ontvankelijkheid van de prejudiciële vraag te beoordelen of ze niet-gegrond te verklaren, maar zich uit te spreken over het bestaan van een schending van een toetsingsnorm door een getoetste norm.

Het argument van het bestaan van de waarborg « B.A. + » (A.1.3) is niet pertinent aangezien het aan het Hof voorgelegde geschil een objectief karakter heeft; er kan geen rekening worden gehouden met een loutere praktijk van de verzekeringsmaatschappijen die, *a contrario*, het discriminerend karakter van de in het geding zijnde bepaling aantoonst.

A.4.2. Het staat aan het Hof te oordelen over de noodzaak om de prejudiciële vraag te herformuleren (A.3.1), met dien verstande dat die betrekking heeft op de overeenstemming van artikel 4, § 1, van de wet van

21 november 1989 met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet en dat het weinig belang heeft dat dit artikel 4 de betwiste uitsluiting oplegt of toestaat : aangezien de uitsluiting mogelijk is, bestaat het verschil in behandeling.

A.4.3. De definitie van het begrip « derden », dat, volgens de Ministerraad, door de wetgever restrictief zou zijn bepaald door daarvan de verzekeringnemer, zijn familieleden (echtgenoot, ascendenten of descendenten) die bij hem inwonen of door hem worden onderhouden en de andere aangewezen bestuurders van het voertuig en hun familieleden uit te sluiten, vormt juist de kern van het geschil; zij wordt weerlegd door de tweede richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 30 december 1983 inzake de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der Lid-Statens betreffende de verzekering tegen de wettelijke aansprakelijkheid waartoe de deelneming aan het verkeer van motorrijtuigen aanleiding kan geven, volgens welke de familieleden van de verzekeringnemer als derden moeten worden beschouwd wat de lichamelijke letsels betreft en waarvan de preambule ook, voor de toekomst, aangeeft « dat het met name gerechtvaardigd is de verzekeringsplicht uit te breiden tot de aansprakelijkheid in geval van materiële schade ». De Belgische wet kan dus niet in die zin worden opgevat dat zij verder gaat dan de vereisten van de richtlijn (A.3.2) en blijft integendeel discriminerend, bij gebrek aan een objectief criterium op basis waarvan een onderscheid kan worden gemaakt tussen slachtoffers van materiële schade en slachtoffers van lichamelijke letsels.

A.4.4. De afschaffing van de betwiste uitsluiting is niet van die aard dat zij het financiële evenwicht van de verzekeringsmaatschappijen aantast (A.3.3) : enerzijds, is in de parlementaire voorbereiding geen gewag gemaakt van enige studie betreffende een toename van het bedrag en, anderzijds, toont het mechanisme van de « B.A. + » aan dat het risico wel degelijk verzekeraar is. De individuele vrijheid van haar kant neigt ertoe in het nadeel te spelen van de personen die van de bescherming van de verzekering zijn uitgesloten en een discriminatie ondergaan die overigens geen enkel verband vertoont met de vrijheid van handel en nijverheid.

A.4.5. De discriminatie die uit de betwiste bepaling voortvloeit, kan niet worden verantwoord, noch door het feit dat elders analoge bepalingen zouden bestaan, noch door het feit dat het slachtoffer van het ongeval steeds kan handelen op basis van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek (A.3.3) aangezien de verzekering er juist op gericht is de slachtoffers te doen ontsnappen aan de inwerkingstelling van de extracontractuele aansprakelijkheid. Het beroep op artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek is bovendien duurder en moeilijker (aangezien er verwantschapsbanden tussen de partijen bestaan en een objectief mechanisme dus meer aangewezen is); het berooft het slachtoffer van het aanzienlijke voordeel dat erin bestaat dat in de verplichte verzekering de rechtsvorderingen worden gevoerd door de verzekeringsmaatschappijen en niet door de particulieren.

- B -

B.1. Uit de procedurestukken en de bewoordingen van het vonnis blijkt dat de prejudiciële vraag niet artikel 4, § 1, van de op 6 mei 1991 in werking getreden wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen betreft, maar wel artikel 4, § 1, van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, dat van toepassing was op 5 juni 1990, datum waarop het ongeval dat aanleiding heeft gegeven tot het geschil heeft plaatsgehad, artikel dat overeenstemt met artikel 7.2 van het toenmalige type-contract.

B.2. De feitenrechter en J. Michiels zijn van oordeel dat de in het geding zijnde bepalingen aanleiding geven tot :

- een discriminatie tussen de echtgenoot en, op voorwaarde dat zij bij hen inwonen en door hen worden onderhouden, de bloed- en aanverwanten in rechte lijn van de bestuurder van het voertuig dat de schade heeft veroorzaakt, van de verzekeringnemer en van al degenen wier burgerlijke aansprakelijkheid door de polis wordt gedekt, enerzijds, en de andere personen aan wie het voertuig schade zou hebben berokkend, anderzijds, waarbij enkel deze laatsten schadevergoeding door de verzekering kunnen genieten (A.2.3);

- een discriminatie tussen de gehuwde personen, enerzijds, en personen die zich in andere familiale situaties of afhankelijkheidssituaties bevinden, anderzijds : de eerstgenoemden zijn steeds uitgesloten van het voordeel van de vergoeding door de verzekering, de laatstgenoemden worden ervan uitgesloten enkel als het gaat om bloed- of aanverwanten in rechte lijn die met de verzekeringnemer een band van economische afhankelijkheid hebben en bij hem inwonen (A.2.4.1);

- een ongerechtvaardigde identieke behandeling ten aanzien van alle gehuwde personen vermits de in het geding zijnde bepaling, door hen vermogensrechtelijk volledig gelijk te schakelen, de invloed van hun huwelijksvermogensstelsel veronachtzaamt, aangezien het stelsel van de gemeenschap van goederen, in tegenstelling met dat van de scheiding van goederen, de uitsluiting van het voordeel van de vergoeding door de verzekering kan verantwoorden (A.2.4.2).

B.3. De grondwettelijke regels van de gelijkheid en de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een

verschil in behandeling tussen bepaalde categorieën van personen wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is. Dezelfde regels verzetten er zich overigens tegen dat categorieën van personen, die zich ten aanzien van de aangevochten maatregel in wezenlijk verschillende situaties bevinden, op identieke wijze worden behandeld, zonder dat daarvoor een redelijke verantwoording bestaat.

Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

B.4. De wet van 1 juli 1956, aangenomen ter uitvoering van het Benelux-Verdrag betreffende de verplichte verzekering van de burgerlijke aansprakelijkheid in verband met motorvoertuigen, strekt ertoe « aan al de slachtoffers van ongevallen, veroorzaakt door middel van motorrijtuigen, een snel en zeker herstel van de geleden schade te waarborgen » (*Gedr. St.*, Kamer, 1953-1954, nr. 379, p. 3). Daartoe wordt een verplichte verzekering ingesteld en wordt aan de benadeelde een eigen recht tegen de verzekeraar toegekend.

Op grond van artikel 4, § 1, van de wet van 1 juli 1956 kunnen met name de echtgenoot van de bestuurder van het voertuig dat de schade heeft veroorzaakt, de echtgenoot van de verzekeringnemer en de echtgenoot van degenen wier burgerlijke aansprakelijkheid door de polis wordt gedekt, van het voordeel van de verzekering worden uitgesloten. Op grond van hetzelfde artikel kunnen ook de bloed- en aanverwanten in rechte lijn van die personen worden uitgesloten op voorwaarde dat zij bij hen inwonen en door hen worden onderhouden. De interpretatie van het voormelde artikel 4, § 1, volgens welke die voorwaarde enkel van toepassing is op de bloed- en aanverwanten in rechte lijn en niet op de echtgenoten, is die welke door het Benelux-Gerechtshof eraan is gegeven in zijn arrest van 16 april 1980 (*Rechtskundig Weekblad*, 1980-1981, kol. 167; *Journal des Tribunaux*, 1980, p. 358).

Door toe te staan de echtgenoot van het voordeel van de verzekering uit te sluiten, heeft de wetgever het gevaar van heimelijke verstandhouding tussen de verzekerde en het slachtoffer die zijn echtgenoot zou zijn, willen voorkomen door hen te verhinderen schade van een andere oorsprong te doen doorgaan voor schade veroorzaakt door het verzekerde voertuig, zoals blijkt uit de verwijzing

in de parlementaire voorbereiding van de wet van 1 juli 1956 naar de Commentaar op de artikelen van de gemeenschappelijke bepalingen gevoegd bij het Benelux-Verdrag tussen het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxemburg en het Koninkrijk der Nederlanden betreffende de verplichte verzekering van de burgerlijke aansprakelijkheid in verband met motorvoertuigen (*Gedr. St.*, Kamer, 1954-1955, nr. 351/1, p. 3, en nr. 351/4, p. 28).

B.5. De wetgever heeft kunnen menen dat een band zoals die welke tussen echtgenoten bestaat, van die aard kon zijn dat hij het risico van bedrog bij de verzekering zou kunnen vergroten. Ongetwijfeld zijn er andere situaties waarin dat risico verhoogd is, maar zij lenen zich veel minder dan een huwelijks- of een verwantschapsband tot een wettelijke definitie.

Het middel dat is aangewend om die doelstelling te bereiken, is evenwel onevenredig : de bepaling die het middel in werking stelt, maakt het mogelijk elke vergoeding aan de echtgenoten te weigeren, steunend op een vermoeden dat zij in geen geval mogen weerleggen. Er zijn echter gevallen waarin de hypothese van heimelijke verstandhouding onwaarschijnlijk, zelfs uitgesloten is, om reden inzonderheid van getuigenissen of van vaststellingen door politie of rijkswacht.

B.6. Het door de in het geding zijnde bepaling aangewende middel om bedrog bij de verzekering te verhinderen dat voortvloeit uit een heimelijke verstandhouding tussen de verzekerde en zijn bloed- en aanverwanten in rechte lijn, op voorwaarde dat zij bij hem inwonen en door hem worden onderhouden, berust op hetzelfde vermoeden. Ondanks die beperkende voorwaarde is het, hoewel in een mindere mate, onevenredig om dezelfde reden als die vermeld in B.5.

B.7. De prejudiciële vraag dient bevestigend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 4, § 1, van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet in zoverre het, in geen enkel geval, de personen die van het voordeel van de verplichte verzekering mogen worden uitgesloten, toestaat het vermoeden van heimelijke verstandhouding waarop het is gegrond, te weerleggen.

Aldus uitgesproken in het Frans en het Nederlands, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 21 maart 1995.

De griffier,

De voorzitter,

L. Potoms

M. Melchior